
Evangelická teologie

Bakalářské studium

Starý zákon – Úvod do studia Požadavky ke zkoušce

Předpoklady: dva zápočty z přednášek kurzu Úvodu do studia Starého zákona (zápočet ze zimního semestru a zápočet z letního semestru; obvykle se konají formou písemného testu v poslední hodině výuky daného semestru – viz oznámení během výuky).

Látka: Věcná znalost starozákonních látek; základní vědomosti o dějinách Bible (obecně o vzniku Bible jako kanonické sbírky textů, o typech kánonu, jazykových verzích a o nejdůležitějších českých překladech).

Bible – např. ČEP; Starý zákon – apokryfy, Praha 1985;
Jan Heller, *Přehled Starého zákona*, skriptum IES.

I. TÓRA

1. Genesis

- Název knihy, její všeobecná charakteristika a základní rozčlenění:* předvěk – dvě zprávy o stvoření, hřích, rodokmeny...; praotcové, Josefovská novela.
- Kdo jsou to:* Eva; Kain; Lámech; Henoch; Noé; Terach; Náchor; Lában; Abraham, Sára a Hagar; Lot; Moáb; Izák; Rebeka; Ezau; Lea a Zilpa; Ráchel a Bilha; Ónan, Tamar a Juda; Josef; Potífarova žena?
- O čem a kde jsou následující místa:* první a druhá zpráva o stvoření; příběh počátku hříchu; o potopě; o stavbě věže; zapírání manželek (paralely!); o rozchodu Abrama s Lotem; válka králů; o Sáře a Hagar; o zaslíbení Abramovi; o Abrahamových hostech; o Sodomě a Gomoře; o původu Amóna a Moába; o svázání („obětování“) Izáka; cesta pro Izákovu ženu Rebeku; spory o prvorozenství mezi Jákobem a Ezauem; Jákob získává prvorozenecké požehnání; sen v Bét-el; u Lábana; u Jáboku; setkání Jákoba a Ezaua; pomsta nad šekemskými muži; Josef a jeho bratři; Josef v Egyptě; Josef a jeho bratři v Egyptě; Jákobovo požehnání?
- Kde je (na mapě):* Ur Kaldejců; Sodoma; Egypt; Beer Šeba; Kirjat Arba?

2. Exodus

- Název knihy, její všeobecná charakteristika a základní rozčlenění:* V Egyptě, Mojžíš, velikonoce (pesach) a vyjití z Egypta, na poušti, na Sinaji, zákonná ustanovení.
- Kdo jsou to:* Šifra a Púa; Mojžíš; Sipora; Jitro; Mirjam; Áron; Jozue; Becalel a Oholíab?
- O čem a kde jsou následující místa:* narození Mojžíše; mládí v Egyptě; zjevení Hospodinova jména; vyjednávání s faraónem, egyptské rány; slavení pesachu; přechod přes moře; křepelky – mana – voda; válka s Amálekem; Sinaj – desatero; „kniha smlouvy“; bohoslužebná ustanovení; býčci v podhůří?
- Kde je (na mapě):* území Gošen; město Raamses; poušť Páran; tzv. Mojžíšova hora?

3. Leviticus

- Název knihy, její všeobecná charakteristika a základní rozčlenění:* Obětní řády; očišťovací řády, „zákon svatosti“;
- Kdo jsou to:* Nádab a Abíhú, Eleazar a Itamar?
- O čem a kde jsou následující místa:* čistá a nečistá zvíř; čistota a nečistota lidí; den smíření (jom kipur); řád každodenního života: „milovat budeš bližního svého...“; trest: „oko za oko, zub za zub“; rok odpočinutí a léto milostivé?

4. Numeri

- Název knihy, její všeobecná charakteristika a základní rozčlenění:* Zákonná ustanovení; tažení k zaslíbené zemi; v Zajordání
- Kdo jsou to:* Eldad a Médad; Kórachovci, anákovci; Káleb; Dátan a Abíram; Balák a Bileám?
- O čem a kde jsou následující místa:* osvědčení nevin, nazírství, „Áronské požehnání“, Mojžíšův duch sedmdesáti starším; Mirjam a Áron proti Mojžíšovi; vyslání zvědů; vzpoura Kórachovců; Edóm brání Izraeli v cestě; hadi a bronzový had; Balák a Bileám?
- Kde je (na mapě):* Chebrón; Kádeš-Barnea; Arnón; území Moábu?

5. Deuteronomium

- a) *Název knihy, její všeobecná charakteristika a základní rozčlenění:* Shrnutí dosavadní cesty; principy víry; deuteronomistický zákoník; závěrečné řeči; konec Mojžíšův?
- b) *O čem a kde jsou následující místa:* Desatero; Slyš Izraeli...; deuteronomistická výzva k následování; kde a jak obětovat; desátky; kalendář slavností; levirátní zákon; „malé dějpravné krédo“; dvanáct kleteb?
- c) *Kde je (na mapě):* hora Nébo; Chešbón; Aštarót?

II. A. PŘEDNÍ PROROCI

Jozue

- a) *Název knihy, její všeobecná charakteristika a základní rozčlenění*
- b) *Kdo jsou to:* Jozue; Rachab; 7 klatých národů (Kenaánci, Emorejci Chivejci...)?
- c) *Kde je (na mapě):* Jericho; Gilgál; Bét-šemeš; Bét-el; Aj; Lajíš = Dan; Beer-Šeba; Ebal; Gibeon; Libna; Šekem; Lakíš; Negeb; Gáza; Aškalon; Dor; Týr; Sidon; Bášan; Jábok ; pohoří Gilead; pohoří Gilboa; pohoří Chermón; pohoří Karmel; hora Tábor; rovina Šefela; Šáronská rovina; rovina Jezreel; potok Kerít; potok Jarmuk; potok Jábok; území Judy, Efraima, Edómců, Moabců a Amonců?
- d) *O čem a kde jsou následující místa:* Zvědové v Jerichu; Přechod Jordánu; Gilgálský památník; pád Jericha; Akánova krádež; dobytí Aje; smlouva s Gibeónany; dělení země; obnova smlouvy s Hospodinem?

Soudců

- a) *Název knihy, její všeobecná charakteristika a základní rozčlenění*
- b) *Kdo jsou to:* malí a velcí soudcové; Eglón; Jerubaal; Abimelek; Manoach; Delíla?
- c) *O čem a kde jsou následující místa:* Debora vyzývá Baráka do boje proti Síserovi; Debořina píseň; Gedeonovy příběhy; Jótamova bajka; Jiftachovy příběhy; Samsonovy příběhy; Míka a Danovci; Gibejci / Benjamínovci proti Izraeli?

Knihy Samuelovy a Královské

- a) *Názvy knih, jejich všeobecné charakteristiky a základní rozčlenění*
- b) *Kdo jsou to:* Elkána a Chana; Élí, Kíš; Jónatan; Jišaj; Achímelek, Dóeg Edómský, Akíš; Ebjátar; Nábal a Abigail; Abnér; Mefíbošet; Joáb; Bat Šeba; Uriáš; prorok Nátan; kněz Sádok; Amnon a Tamar; Chíram Týrský; Achijáš Šíloský; Jerobeám; Rechabeám; Omrí; Achab; Jezabel; Obadjáš; Ben-hadad; Nábot Jizreelský; prorok Míkajáš; Géchazí; Šunemanka; Naaman Aramejský (syrský); Jehú; Sancheríb; Chizkijáš; Néko; Jošáš; Nebúkadnesar; Jójakím?
- c) *O čem a kde jsou následující místa:* Samuel v Šílo; příběhy truhly; nástup Saule k moci i jeho úpadek; vyvolení Davida, jeho pomazání, boj s Goliášem, spory se Saulem; příběhy jeho „partyzánského“ a „žoldnéřského“ období; David v Hebronu a v Jeruzalémě; hřích s Batšebou; Abšalóмова vzpoura; Adoniášova vzpoura; Šalomoun králem; stavba chrámu a jeho moudrost; rozdělení království, svatyně v Bét-elu a v Danu, prorok z Judska; Omrí a jeho samařská dynastie; Achab; Eliášovy příběhy; Jošafat a Achab; Elišovy příběhy; pád severního království za krále Hošey; kralování Chizkijášovo; Jošášova reforma; poslední judští králové ve stínu Babylóna a pád Jeruzaléma?

II. B. ZADNÍ PROROCI

Izajáš

- a) *Název knihy, její všeobecná charakteristika, dějinný kontext a základní rozčlenění*
- b) *O čem a kde jsou následující místa:* Píseň o vinici; povolání proroka; slovo Achazovi o Immauelovi; zaslíbení mesiášského „syna“; proutek z pařezu Jišajova; Sancheríb v Judsku a Izajášova podpora Chizkijáše; potěšování lidu a vize vyvoleného služebníka; Kýros jako Hospodinův pomazaný; vize Hospodinova zástupně „trpícího služebníka“?

Jeremjáš

- a) *Název knihy, její všeobecná charakteristika a základní rozčlenění*
- b) *Kdo to je:* Pašchúr; Báruk; Chananjáš; Ebedmelek; Gedaljáš?
- c) *O čem a kde jsou následující místa:* Povolání proroka; prorokův nárek nad vlastním osudem (Jr 15); návštěva u hrnčíře; demonstrativní rozbití džbánů v Údolí syna Hinnomova; demonstrace se jhem na šíji; optimista Chananjáš; Jeremjášův dopis odvečeným do Babylóna; Ráchelin pláč; smlouva vepsaná do srdce; král Jójakím páli svitek s Jeremjášovými slovy; Jeremjáš v cisterně zachráněn Ebedmelekem?

Ezechiel

- a) *Název knihy, její všeobecná charakteristika a základní rozčlenění*
- b) *O čem a kde jsou následující místa:* Ezechielovo vidění nebeského „vozu“; prorokovo poslání; Jeruzalémské nešvary; odpovědnost proroka za lid; odsudek sobeckých pastýřů Izraele a zaslíbení dobrého pastýře; zaslíbení obnovy a vidění na pláni (suché kosti); zlý Góg z Magógu bude poražen; vize nového Jeruzaléma; znovusjednocení Izraele a Judy?
- c) *Kde je (na mapě):* kaldejská země, průplav Kebar, Raba Amónská, Moáb, Edóm, Týr?

Dódekaproféton (Dvanáct malých proroků)

- a) *Jejich názvy, základní charakteristiky (před- či poexilní?) a důrazy*
- b) *O čem a kde jsou následující místa:* **Ozeášův** sňatek s nevěstou -- Lóručama a Lóami; přirovnání k nevěstce; Boží soucit s „mládenečkem Izraelem“; ohlášení trestu Izraeli. **Jóelova** vize kobylkové pohromy; den Hospodinův s vylitím Ducha (-- Sk 2); apokalyptický soud v dolině Jóšafat. **Amosův** původ; jeho ohlášené soudy nad pronárody a

Izraelem; vize koše zralého ovoce -- soud vůči Izraeli, obnova Judska. **Abdiášova** řeč proti Edómu/Ezauovi. **Jonášův** příběh jako kontrapunkt „xenofobním“ prorockým důrazům. **Micheášův** nářek nad Judou; vize nového Jeruzaléma („meče v pluhu“ 4,3) vzpomínka na Baláka a Bileáma. **Nachumova** radost nad vyvrácením Ninive, ohrožujícího Judu. **Abakukova** etická racionalizace vyvrácení Jeruzaléma a vize, že to tak nezůstane. **Sofonjášova** vize dnu Hospodinova trestu nad Jeruzalémem i cizími městy a příslibení záchrany. **Ageova** výzva místodržícímu Zerubábelovi a veleknězi Jóšuovi, aby pokračovali v stavbě Hospodinova domu. **Zacharjášova** vidění muže na ryzáku i muže s provazem, adresované knězi Jóšuovi, vize vyzývající ke stavbě a kreslící příchod říše mesiášovy. **Malachiášovo** ujištění, že si Hospodin vyvolil Jákoba, nikoli Ezaua; výčitka Judovi, že porušil smlouvu, nařízení desátku a příslib dne Hospodinova podobného hořící peci?

III. SPISY

Žalmy

- Název knihy, její všeobecná charakteristika a základní rozčlenění:* Žalmy jako bohoslužebná kniha, formální rozdělení na pět knih; „písně stupňů“; problém dějpravných situačních nadpisů; akrostichické
- O čem jsou následující žalmy:* 1, 14=53, 22, 23, 51, 110, 117, 119, 133, 136?

Jób

- Název knihy, její všeobecná charakteristika a základní rozčlenění:* Rámeček a „vnitřek“.
- Aktéři:* Jób, Elífaz, Bildad, Sófar, Elíhú
- O čem a kde jsou následující místa:* Satanova sázka; Jób proklíná den svého narození; Stanovisko tří přátel, stanovisko Elíhú; Boží odpověď Jóbovým přátelům?

Příslaví

- Název knihy, všeobecná charakteristika mudroslovné literatury a základní rozčlenění knihy.*
- O čem a kde jsou následující místa:* Chvála moudrosti; varování před cizí ženou; číselná sbírka; chvála ženy statečné?

Rút

- Název knihy, všeobecná charakteristika, základní rozčlenění knihy, liturgické uplatnění.*
- Kdo jsou to:* Noemi; Elímelek. Machlon, Kiljon, Boáz?
- Která ustanovení zákona kniha předpokládá (ustanovení o levirátním sňatku apod.)?*

Píseň písní

- Název knihy, všeobecná charakteristika, a základní rozčlenění knihy, liturgické uplatnění, typologie výkladů.*

Kazatel

- Název knihy, všeobecná charakteristika mudroslovné literatury a základní rozčlenění knihy, liturgické uplatnění.*
- O čem a kde jsou následující místa:* Pomíjivost, je čas... i čas...; báseň o pamatování na smrt; ...na tom u člověka všechno záleží?

Pláč

- Název knihy (MT ~ LXX a Vulg), všeobecná charakteristika, liturgické uplatnění.*

Ester

- Dějinné okolnosti vyprávěného příběhu, osnova příběhu, aktéři příběhu, liturgické uplatnění knihy; teologický svéráz.*
- Kdo jsou to:* Vašti, Achašveróš, Hadasa, Haman, Mordokaj?

Daniel

- Název knihy, její všeobecná charakteristika, základní rozčlenění:* charakteristika apokalyptiky, kapitoly 1-6 vs. 7-17, jazyk knihy
- Kdo jsou to:* Nebúkadnesar, Chananjáš=Šadrak, Míšael=Mešak, Azarjáš=Abed-nego, Beltšasar, Belšasar, Darjavěš, Věkovitý, syn člověka; Míkael?
- O čem a kde jsou následující místa:* stravovací omezitelnost čtyř Judejců; Nebukadnesarův sen; jeho zlatá socha; zapuzený král; písíci ruka; Daniel ve lví jámě; Danielovo vidění Syna člověka a muže ve lněném oděvu?

Ezdráš a Nehemjáš

- Názvy obou knih, jejich dějové zasazení, základní rozčlenění:*
- Kdo jsou to:* Kýros, Dareios, Artaxerxes, Zerubábel, Ješua, Rechúm, Ezdráš, Nehemjáš, Ageus, Zacharjáš, Sanbalat?
- O čem a kde jsou následující místa:* Položení základních kamenů; „lid země“ proti judskému lidu; původ Ezdráše a jeho příchod do Jeruzaléma; výsledek jeho kázání; původ Nehemjášův, jeho příchod do Jeruzaléma a stavební činnost; Ezdrášovo čtení z knihy Zákona podle Nehemjáše?

Knihy Paralipomenon

- Názvy knih, jejich teologické důrazy (chronistického díla, příbuzné spisy ve SZ?), zařazení v různých kánonech, dějpravný záběr od... do...*

IV. KNIHY DEUTEROKANONICKÉ – APOKRYFY

- 1) Problematika zařazení v různých typech kánonu
- 2) 3. Ezdráš
- 3) Přidavky k Ester
- 4) Júdit – dějová osnova
- 5) Tóbiáš – dějová osnova
- 6) 1.a 2. kniha Makabejské – dějová osnova první, charakteristika druhé; *Kdo jsou to:* Antiochos IV. Epifanés; Apollónios; Matitjáš; Juda Makabejský; Lýsias; Alkimos; Níkánor; Jónatan; Šimeón.
- 7) Kniha Moudrosti (Šalomounovy) – doba a prostředí vzniku
- 8) Sírachovec (= Ekklesiasticus) – jazyk díla, doba sepsání, teologický svéráz
- 9) Žalmy Šalomounovy
- 10) Bárúk – dějové zasazení a pravděpodobná doba vzniku, důrazy.
- 11) List Jeremjášův
- 12) Přidavky k Danielovi

V. BIBLE JAKO KNIHA (RŮZNÝCH) SPOLEČENSTVÍ NA CESTĚ DĚJINAMI

- 1) **Typy kánonu**
  - a) Hebrejská bible (palestinský kánon) – struktura a rozsah
  - b) Samaritánský kánon
  - c) Řecká bible (Septuaginta = LXX – struktura a výčet knih) a další řecké překlady (Akvila, Symmachus, Theodotion)
  - d) Latinská bible (Jeronýmův překlad, Vetus Latina, Vulgata)
  - e) Reformační starozákonní kánon
- 2) **Bible v češtině**
  - a) Nejstarší překlady do češtiny
  - b) Bible kralická – doba, rozsah, specifické okolnosti a rysy překladu
  - c) Moderní české překlady
- 3) **Bible v církvi**
  - a) Problém inspirace Písma a jeho dobové podmíněnosti
  - b) Vztah SZ a NZ
  - c) Vztah Písma a tradice (vykládající komunity).

Literatura: viz seznam literatury – ÚSSZ.

Termíny: ÚSSZ se zkouší po druhém semestru studia jako součást komisionální zkoušky (viz Pravidla pro organizaci studia, čl. 14).

POZOR! V září před dalším úsekem studia obvykle probíhá intenzivní kurz hebrejštiny. Během intenzivního jazykového kurzu se nelze věnovat jiným povinnostem a proto v září nejsou vypisovány žádné zkušební termíny. Zkoušku z ÚSSZ je de facto nutné složit nejpozději do konce srpna, resp. v červnových termínech. Termíny jsou vypisovány v harmonogramu akademického roku.

Examinátor: doc. Jan Růckl, Ph.D.

Starý zákon – hebrejštiny Požadavky ke zkoušce

Předpoklady: zápočty z látky jazykového kurzu ze zimního i letního semestru (zápočet ze zimního semestru a zápočet z letního semestru se obvykle konají formou písemného testu v poslední hodině výuky příslušného semestru).

Látka:

a/ Hlasitá četba, překlad a analýza předem připraveného textu - celkem 4 perikopy (cca á 20 veršů, alespoň jedna poetická).

b/ Hlasitá četba, překlad a analýza předem nepřipraveného textu (několikaveršový oddíl gramaticky středně náročného biblického textu).

c/ Analýza předložených gramatických tvarů a znalost slovní zásoby (ústní test na základě písemných předloh).

Literatura: viz seznam literatury – hebrejštiny.

Termíny: během letního zkušebního období (červen, září; obvykle na konci 2. ročníku denního Mgr. studia). Termíny jsou vypisovány na webstránce -- jdi na vypsání termínů.

Examinátor: doc. Petr Sláma, Ph.D.

Starý zákon – 1. souborná zkouška / Bakalářská zkouška Požadavky ke zkoušce

Předpoklady: zápočet z kurzorické četby SZ a zápočet z prosemináře SZ.

Před zkouškou se předkládají písemné podklady k exegezi zvolených oddílů a seznam nastudované literatury.

Látka: První odborná zkouška ze SZ zahrnuje látku exegetické metodologie (samostatný odborný výklad biblického textu), dobového pozadí Starého zákona, dějin starověkého Izraele a literárního úvodu do Starého zákona.

a/ **Exegeze:** Každý si připraví **4 oddíly hebrejského textu SZ** (cca á 20 veršů), z toho alespoň jeden poetický. Exegeze zahrnuje hlasité čtení a vlastní překlad textu, textovou kritiku, zhodnocení formy (literárního druhu), popis stavby oddílu (v návaznosti na kontext), detailní zpracování terminologie a frazeologie, zařazení do literárního a do historického kontextu, pokus o formulování základní intence a interpretačních problémů (v rozsahu probíraném na prosemináři SZ).

Písemné exegetické přípravy se předkládají dva dny před zkouškou.

Vlastní pracovní překlad by měl obsahovat také textově-kritické poznámky, srovnání se starověkými versemi i moderními překlady.

Přípravy nemusejí být formálně zpracovány jako kvalifikační práce (např. seminární papery), jedná se ryze o studentovu přípravu ke zkoušce. Materiál může být psán rukou, ve studentově mateřštině (musí však obsahovat vlastní překlad zpracovaných textů do češtiny).

Materiály je možné zaslat emailem (PDF) nebo odevzdat do poštovní přihrádky examinátora na děkanátě ETF.

Při zkoušce z exegeze připraveného textu (nikoli při jeho překladu!) je možné do materiálů nahlížet, výklad podpořit využitím připravených diagramů apod.

b/ Látka **dobového pozadí, dějin Izraele a literárního úvodu** je orientačně vymezena těmito tematickými okruhy:

I. LITERÁRNÍ ÚVOD

1. Dějiny discipliny od starověku do XX. století. Origenes, Hieronymus; masoretské školy; středověká biblistika, humanisté a reformátoři; osvícenství, racionalistický historismus; J. Wellhausen. 19. Exegetické školy, metody kritického přístupu - diskuse XX. stol. jednotlivé typy exegetického přístupu a jejich hlavní representanti.

2. Česká starozákonní biblistika. České překlady SZa; čeští biblisté.

3. Předpoklady literární tvorby a technická stránka lit. tradice. Ústní a písemné podání; technická stránka a dějiny písemnictví.

4. Literární útvary ve SZ. Základní formy biblické literatury, jejich charakteristika a funkce.

5. Semitské typy kánonu. Textus masoreticus; Samaritanus; Pešitta; Targumy.

6. Nesemitské typy kánonu. Septuaginta, ostatní řecké verze (Symmachus, Aquila, Theodotion), Vetus Latina, Vulgata.

7. Tóra - Pentateuch. Problematika vzniku /hlavní hypotézy/ a konečný tvar látek.

8. Tzv. /nová/ hypotéza pramenů a její kritika – jednotlivé "prameny", resp. "tradiční proudy" (J, E, P, D), jejich charakteristika literární, historická a teologická).

9. Deuteronomium a tzv. deuteronomistická škola..

10. Deuteronomistické dějpravné dílo (Přední proroci) jako literární a dějpravná kompozice.

11. Zadní proroci (Iz, Jr, Ez + 12 malých).

12. Chronistické dějpravné dílo (Ezd, Neh, 1-2Pa).

13. Poetické texty. Literární charakteristika žalmů, typy jejich literárních druhů a jejich příslušné funkce (hymnus, chvalo zpěv, díkůvzdání, nářek atd.).

14. Sváteční svitky (*megilot*), jejich literární a teologická charakteristika, liturgické užití.

15. Mudroslovná literatura SZa.

16. Starozákonní tradice eschatologické a apokalyptické.

17. Mimobiblické texty předexilní – Mari, Ugarit, El-Amarna, nápisy kenaánské, ostraka.

18. Mimobiblické texty poexilní a literatura judaismu – Elefantine, Qumrán, apokryfy, pseudepigrafy, midraše, Talmud.

II. DOBOVÉ POZADÍ SZ A DĚJINY STAROVĚKÉHO IZRAELE A JUDSKA

a) všeobecná orientace v disciplíně

1. Historicko-geografický přehled Syropalestiny. Hranice území, severojižní pásy a jejich charakteristika; klima, osídlení, způsob obživy, cesty.
2. Historický přehled - kulturně-civilizační a politické epochy. Doba kamenná, bronzová, železná; nadvlády velmocí v oblasti "úrodného půlměsíce".

b) dějiny starověkého Orientu a dějiny Izraele

3. Historické pozadí příběhů praotců – doba první poloviny 2. tis. př.n.l.
4. Vyvedení z Egypta a cesta pouští. Okolnosti; hypotetické historické /re/konstrukce.
5. Historičtí předchůdci a sousedé Izraele v Palestině. Národy "úrodného půlměsíce" (zejména Syropalestiny), jejich třídění a charakteristika (sociální, rasová, politická, náboženská).
6. Příchod "Izraele" do Palestiny. Okolnosti a postup získání země; hlavní hypotézy, jejich argumenty a kritika.
7. Kmenový svaz, tzv. doba soudců. Jeho vznik a řády; instituce; hypotéza o amfyktionii a její kritika.
8. Raná doba monarchická – Samuel a Saul. Okolnosti vzniku království; charakteristika Saulovy vlády.
9. Doba Davidova a Šalomounova. Jeruzalém jako politické a náboženské centrum, problematika unie "Izraele a Judska".
10. Tzv. doba rozděleného království (do pádu Samaří). Zejména charakteristika doby Omriovců.
11. Judsko v době od pádu Samaří do pádu Jeruzaléma. Pokusy o náboženské reformy, jejich charakteristika a představitelé.
12. Konec judského království, babylonské zajetí. Výrazné osobnosti této doby; mezinárodní kontext (proměny vztahů assyrské, egyptské a novobabylonské říše a jejich dopady v Judsku).
13. Doba babylonského exilu; návrat ze zajetí. Formativní význam exilní náboženské obnovy a její průběh do programů obnovy po návratu z exilu (jednotlivé etapy návratu z exilu; dějinné okolnosti a postupná realizace obnovy komunity v zemi).
14. Doba perská. Ráz říše, charakteristika podmaněného Judska.
15. Doba helenistická. Charakteristika politických, ekonomických, kulturních a náboženských poměrů.
16. Doba makkabejská. Konflikt helenistických a rigorózně judaistických skupin. Okolnosti, program a průběh povstání; doba vlády Hasmoneovců.
17. Doba římská. Charakteristika politických, kulturních a náboženských poměrů; římská správa Judska (zejména éra Heroda Velikého).

c) náboženství Izraele a jeho kontext

18. náboženství semitských nomádů; svatyně a rity
19. "Bůh otců", bůh El a JHWH ("Hospodin")
20. charakteristika "jahwismu", hypotézy jeho vzniku a původu
21. tradice "svatých válek"
22. základní svátky Izraele: pesach a nekvašené chleby, letnice, stánky
23. obětní kult a jeho praxe, typy obětí a jejich rituály
24. prorocství - náboženská a společenská funkce proroků, formy jejich působení

25. náboženské rity během lidského života (obřizka; plnoletost; svatba; úmrtí a pohřeb)
26. náboženství a právo - proměny právních institucí v náb. kontextu
27. oficiální náboženství a lidová víra v Izraeli
28. mimobiblické doklady náboženství Izraele

Literatura: viz seznam literatury - proseminář, dobové pozadí, literární úvod.

Termíny: během vyhlášeného zkušebního období. Termíny jsou vypisovány na webstránce -- jdi na vypsané termíny.

Examinátor: prof. Filip Čapek, Ph.D.

Nový zákon – Úvod do studia Požadavky ke zkoušce

Očekává se především:

- dobrá znalost NZ a orientace v něm jako předpoklad dalšího, hlubšího studia
- přehled o obsahu jednotlivých novozákonních knih a jejich základní charakteristika
- znalost základních pojmů

Zápočet na konci prvního semestru:

- orientace v synoptických evangeliích; určení vybraných citátů s přesností na kapitulu.

Zápočet na konci druhého semestru:

- zasazení vybraných citátů do správné novozákonní knihy; v případě J, Sk, Ř 1 Kor a Zj i určení kapitoly.

Tématické okruhy ke zkoušce:

- Ústní tradice, perikopy
- Synoptická evangelia - vzájemný vztah
- Markovo evangelium: základní charakteristika, struktura, obsah; mesiášské tajemství, disputace, mocné činy, předpovědi utrpení - jejich charakter a funkce v evangeliu, synoptická apokalypsa, pašijní příběh, problém původního závěru.
- Matoušovo evangelium - základní charakteristika, obsah, velké celky v Mt: kázání na hoře (blahoslavenství, "antithese"), vyslání učedníků, podobenství, pravidla vzájemného života, řeč proti farizeům, synoptická apokalypsa, speciální Matoušův materiál.
- Lukášovo evangelium - základní charakteristika, zaměření, lukášovská látka, vánoční příběh (srovnání s Mt), podobenství, chvalozpěvy, souvislost se Skutky apoštolskými.
- Janovo evangelium - obsah, základní charakteristika, srovnání se synoptiky, výroky "Já jsem..", janovské dialogy, Ježíšova řeč na rozloučenou, "velekněžská modlitba", Paraklétos; Skutky apoštolské - záměr, struktura, obsah, místo v novozákonním kánonu;
- Epištoly – charakteristika a rozdělení
- Pavlovské epištoly - základní témata, přehled o obsahu jednotlivých epištol.
- Obecné epištoly - situace, obsah, hlavní důrazy;
- Zjevení Janovo – charakteristika apokalyptiky, místo v novozákonním kánonu, přehled o obsahu

Literatura:

- Nový zákon s výkladovými poznámkami, Praha 1990, nebo jiný překlad (Kralická, Žilka, Petřů...); GILLIERON, B. Církev právě zrozená : kapitoly ze života prvních křesťanů. Nakladatelství Mlýn: Třebenice 1993
- ZUMSTEIN, J. Slovo v setmělém světě. Nakladatelství Mlýn: Třebenice 1995
- POKORNÝ, P. Vznešený Teofile...: teologie Lukášova evangelia a Skutků apoštolských. Nakladatelství Mlýn: Třebenice 1998
- CUVILLIER, E. Apokalypsa byla zítra. Nakladatelství Mlýn: Třebenice 1999
- MARGUERAT, D. Člověk z Nazaretu : co dnes vlastně víme o Ježíšovi. Nakladatelství Mlýn: Třebenice 1996
- NOVOTNÝ, A. Biblický slovník I-II. Kalich: Praha 1956

Nový zákon – 1. souborná zkouška / Bakalářská zkouška Požadavky ke zkoušce

Obecně:

Student/ka má prokázat základní orientaci v Novém zákoně a metodickém výkladu jeho textů. K tomu potřebuje:

- umět teoreticky vysvětlit principy jednotlivých exegetických postupů a prakticky je použít
- umět prakticky používat kritické vydání textu NZ

- orientovat se v literárních a teologických okruzích nz látky
- znát základní literární a teologické charakteristiky jednotlivých nz spisů.

Student/ka si připraví exegesi 4 oddílů z Nového zákona, každý o rozsahu nejméně 10 veršů. Alespoň jeden z těchto oddílů musí být z evangelií a jeden z epištol. Tuto písemnou přípravu předloží při zkoušce, společně se seznamem literatury ke zkoušce studované.

1. EXEGEZE

Překlad a výklad

- Překlad a výklad jednoho z oddílů, který si student/ka předem připravil/a (viz výše).

Text a textová kritika

- Typologie nz rukopisů, základní textové skupiny, práce s kritickým aparátem Nestle-Aland.

Teorie exegeze

- Synchronní a diachronní exegetické přístupy, jejich součinnost.

2. LITERÁRNÍ A TEOLOGICKÝ ÚVOD DO NZ

Ježíšovská tradice a evangelia

- Synoptická otázka (hypotézy o vzniku evangelií)
- Pramen Q: charakteristika, hypotézy o podobě a teologii
- Příběhy o Ježíšově dětství
- Jan Křtitel
- Podobenství: charakteristika a problémy výkladu
- Zázračné příběhy: charakteristika a problémy výkladu
- Pašijní příběh: charakteristika a problémy výkladu
- Příběhy o setkání se Vzkříšeným: charakteristika a problémy výkladu
- Marek: vznik literárního druhu „evangelium“, základní struktura, otázka „mesášského tajemství“
- Matouš: členění a teologický profil
- Kázání na hoře a na rovině
- Lukáš a Skutky apoštolů: členění a teologický profil
- Jan a janovské epištoly: vztah k synoptikům, členění a teologický profil

Nejstarší (předpavlovské) látky v NZ

- Homologie a věroučné formule
- Hymny v NZ
- Christologické tituly

Pavlovský okruh

- Apoštol Pavel: život a dílo
- List Římanům: literární a teologické otázky
- 1. a 2. Tesalonickým: literární a teologické otázky
- Problém pseudepigrafie
- Korespondence do Korintu: literární a teologické otázky
- List Galatským: literární a teologické otázky
- List Filemonovi: literární a teologické otázky
- Listy Koloským a Efezským: literární a teologické otázky
- Pastorační epištoly: literární a teologické otázky

Ostatní

- List Židům: literární a teologické otázky
- List Jakubův: literární a teologické otázky
- 1. list Petřův: literární a teologické otázky
- 2. list Petřův a List Judův: literární a teologické otázky
- Zjevení Janovo a apokalyptika
- Dějiny nz kánonu

3. DOBOVÉ POZADÍ NZ

- Význam Alexandra Velikého a charakter helénistické doby
- Ptolemaiovský Egypt: charakteristika ptolemaiovské vlády, náboženství, postavení Židů
- Seleukovci: charakteristika jejich vlády, náboženství, postavení Židů
- Makkabejská vzpoura
- Hasmoneovci a jejich doba
- Židovství v helénismu: hlavní duchovní proudy a společenská hnutí
- Římské císařství v novozákonní době; římské náboženství
- Válka židovská, povstání v Egyptě a bar Kochbovo povstání
- Židovství novozákonní doby
- Qumrán a Svitky od Mrtvého moře
- Mišna talmud targumy, midraše, nejdůležitější učitelé zákona
- Apokalyptika
- Chrám a svátky, synedrium
- Zeměpis Palestiny a východního Středomoří
- Diasporní židovství: hlavní znaky
- Filón Alexandrijský
- Josephus Flavius
- Septuaginta
- Mystéria
- Gnose a texty z Nag Hammadí

Magisterské studium

Starý zákon – 2. souborná zkouška / Magisterská zkouška Požadavky ke zkoušce

Druhá odborná zkouška zahrnuje oblast exegeze starozákonních textů, starozákonní teologie a biblické hermeneutiky.

Předpoklady: zápočet ze semináře SZ.

Dva dny před zkouškou se předkládají písemné podklady k exegezi zvolených oddílů a seznam nastudované literatury.

Látka:

a/ Exegeze SZ:

Student si ke zkoušce podle vlastního výběru připraví exegezi **čtyř oddílů hebrejského textu SZ** (cca á 20 veršů). Alespoň 1 kapitola přitom musí být z poetických látek.

Exegetická příprava zahrnuje tyto základní položky (nakolik konkrétní text daný postup umožňuje; metodický postup je procvičován v semináři):

- vlastní pracovní překlad (s textovými poznámkami, textovou kritikou atd.)
- posouzení variant, verzí (textová kririka); případně paralelní texty (synopse);
- jazykový rozbor textu (lexikální, gramatický, syntaktický, textově syntaktický);
- zohlednění literární formy a druhu, jejich tzv. Sitz im Leben;
- zařazení do historického kontextu či souvislostí (problém datování);
- posouzení dějin tradice (pokud text umožňuje diachronní rozbor);
- podrobný rozbor terminologie a frazeologie (v biblické mluvě obecně i ve specifické dikci daného textu; konkordance a věcné souvislosti);
- prověření obsahu (faktografie, sémantika);
- zohlednění rétorického modu, případně jeho proměn;
- zařazení do literárního a kanonického kontextu (funkce perikopy v širším literárním kontextu; tzv. Sitz in der Literatur);
- teprve nakonec/ kritikou konfrontaci se sekundární literaturou (studie, komentáře);
- vlastní formulaci teologicky důležitých motivů a aspektů;
- shrnující a reflektující souhled výtěžků (sumarizující teze).

Písemné materiály exegetických příprav se předkládají dva dny před zkouškou.

Podobně jako již při 1. souborné zkoušce platí, že se jedná ryze o studentovu vlastní přípravu ke zkoušce, před zkouškou se předkládá pouze k nahlédnutí. Materiály nemusejí být formálně upraveny jako kvalifikační práce (přípravy nejsou po formální stránce vůbec hodnoceny), mohou být např. psány rukou, ve studentově mateřštině atd. (musí však obsahovat vlastní překlad zpracovaných textů do češtiny).

Materiály je možné examinatorovi zaslat emailem (PDF v příloze) nebo odevzdat do poštovní přihrádky examinatora na děkanátě ETF.

Při zkoušce z exegeze připraveného textu (nikoli při jeho překladu!) je možné do materiálů nahlížet, výklad podpořit využitím připravených diagramů apod.

b/ zkušební tématické okruhy z teologie SZ a biblické hermeneutiky

I. ORIENTACE V DISCIPLÍNĚ

1. Dějiny disciplíny, základní možnosti jejich periodizace, typologizace přístupů a základních modelů v koncipování ThSZ (např. deskriptivní či kerygmatické; historické či systematické pojetí ThSZ).
2. Klíčové postavy dějin disciplíny (J. Wellhausen, H. Gunkel, S. Daněk, W. Eichrodt, G. von Rad, W. Zimmerli, B. S. Childs; jejich přínos a význam, základní díla).

II. ZÁKLADNÍ TÉMATA A POJMY

3. Teologie (de Deo): Boží jména a tituly (náplň a funkce termínů *JHWH, El, Šaddaj, Eljon, Ádón, Melek, Qádóš*; jejich nábožensko-historický kontext i specifikum usu příslušných textech SZ).
4. Teologie (de Deo): Boží reprezentace a projevy (způsoby vyjádření přítomnosti Boží; náplň a funkce termínů *šém, kábód, páním, mal'ách a chokmá, dábar, rúach*; slovesa "zjevit se", "žehnat / proklínat", "být s...", "dopřát zdar").
5. Antropologie (de homine): Člověk (základní výpovědi o člověku, jeho vymezení vůči Bohu, člověku a "světu"; termíny *ádám, enóš, 'iš we'iššá, zákár uneqéwá, gibbór*; metafory, např. prach, k obrazu Božímu atd.). [lit. Balabán]
6. Eklesiologie: Izrael a národy země (různá vymezení lidu Hospodinova, příslušná terminologie – *'am, gój, édá, káhál, jisráel*).
7. Soteriologie (základní charakteristika soteriologických výpovědí a jejich funkce; nejdůležitější motivy a témata tradice / exodus atd.); kořeny *n-c-l, j-š-', g-l-h, g-'-l, p-d-h* a jejich deriváty).
8. Zákon (*Tóra – nomos – lex*): vymezení a pojetí; kasuistické a apodiktické právo; biblické a mimobiblické zákoníky; náboženská funkce Zákona; termíny *tóra, cedáqá, mišpát, choq, édút, dín, emet, šálóm*.
9. Smlouva (*berít*): typy smluv ve starověkém Orientu; smlouva jako paradigma vztahu mezi JHWH a Izraelem; smlouva s Noe, smlouva s Abrahamem, smlouva Sínajská; ritus smlouvy; význam paradigmatu smlouvy pro teologii.
10. Hamartologie SZ: "svatost, čistota, zlo, hřích" (problém zla, smíření a očistění; rozlišování čistého a nečistého; termíny *chattá', 'áwón, péša', réša', tób, ra', k-p-r, q-d-š*).
11. Stvoření (vyznání Boha "Stvořitele" - podoba, místo a záměr tohoto vyznání; jednotlivé tradice o díle „stvoření“ /jejich terminologie, symbolika a funkce/; vymezení v historickém kontextu; vztah k sz-ní eschatologii).
12. Eschatologie (vymezení a pojetí; vztah ke kultu, svátkům; vztah k prorocké zvěsti; typ „Soudu, dne Hospodinova“; důsledky eschatologie pro sz pojetí dějin; universalita či partikularita záchrany).
13. Mesiáš - typologie mesiášských představ a postav SZa (Pomazaný; motivy královské, prorocké, kněžské; eschatologie či historie; základní mesiášské texty SZa; terminologie a symbolika). [lit. Heller]

III. TEOLOGICKÉ RYSY TRADIČNÍCH OKRUHŮ SZ

14. Teologie Tóry (tradiční vrstvy a kanonický celek)
15. Teologie deuteronomistického tradičního okruhu
16. Teologie chronistického tradičního okruhu
17. Teologie profetického zvěstování - předexilní
18. Teologie profetického zvěstování - exilní
19. Teologie profetického zvěstování - poexilní
20. Teologie mudroslovné literatury
21. Teologie apokalyptické literatury

IV. TÉMATA SHRNUJÍCÍ

22. Etika SZ. Výklad a dějiny působení Dekalogu.
23. Noetika, hebrejské a řecké „myšlení“.

24. Otázka tzv. monotheismu (religionistická typologie /mono-, heno-, -theismus, -latrismus/; přiměřenost kategorií pro vyjádření theologického propria SZa; konstitutivní prvky JHWH-víry; motivy exkluzivity vztahu k Hospodinu v jednotlivých složkách starozákonního kánonu).

25. Možnosti christologické interpretace SZ (základní modely přístupů a jejich kritické hodnocení).

26. Hermeneutika SZ. Význam a interpretace SZ jako Písma v křesťanské církvi.

Literatura: dle vlastního uvážení (v návaznosti na literaturu doporučovanou při přednáškách a semináři)

Termíny: ve vypsáném zkušebním období. Termíny jsou vypisovány na webstránce -- jdi na vypsané termíny.

Examinátor: prof. Filip Čapek, Ph.D.

Nový zákon – 2. souborná zkouška / Magisterská zkouška Požadavky ke zkoušce

Obecně:

Druhá odborná zkouška z NZ se skládá ze 3 částí: exegese biblického textu, teologie NZ a hermeneutiky. Student/ka při ní má prokázat, že ovládá metody a postupy kritického výkladu textu, rozumí biblicko-teologickým souvislostem jeho obsahu a orientuje se v teorii výkladu a porozumění.

Student/ka si připraví exegesi 3 oddílů z Nového zákona, každý o rozsahu nejméně 15 veršů. Alespoň jeden z těchto oddílů musí být z evangelií a jeden z epištol. Tuto písemnou přípravu předloží při zkoušce, společně se seznamem literatury ke zkoušce studované.

1. EXEGEZE

- Překlad a výklad jednoho z připravených oddílů (viz výše).

2. TEOLOGIE NOVÉHO ZÁKONA

- Učení Ježíšovo
- Etika Ježíšova
- Základy soteriologie; chápání Ježíšova díla v jeho vlastních výrociích; ustanovení Večeře Páně
- Ježíšův proces
- Theologie Q
- Nejstarší vyznavačské formule; evangelium jako zvěst
- Tituly Ježíšovy: Syn Boží, Kyrios, Christos, Syn člověka
- Důkazy z Písem: testimonia; reflexní citáty; typologie; alegorie; zaslíbení/naplnění atd.
- Vzkříšení Kristovo a historické bádání
- Role metafory u Ježíše a ve velikonoční zvěsti
- Pavlův život
- Pavlova eschatologie, pneumatologie a soteriologie
- Pavlova antropologie a etika
- Soud dle skutků u Pavla
- Theologie pastorálních epištol
- Janovská christologie
- Církev a svátosti v janovských spisech
- Eschatologie, ekklesiologie a etika janovského okruhu
- Theologie epištoly Židům
- Theologie epištoly Jakubovy
- Theologie 1.epištoly Petrovy
- Theologie epištoly Judovy a 2.epištoly Petrovy
- Theologie Zjevení Janova
- Výrazy pro zástupnost Kristovy oběti
- Biblické základy Apostolika
- Markova christologie a vznik literárního druhu evangelium
- Matoušova theologie
- Theologie Lukášova evangelia a Skutků
- Společné rysy synoptické theologie
- Ježíšova pokušení
- Kázání na hoře
- Uzdravování v evangeliích
- Vánoční perikopy
- Pašije
- Synoptická disputace
- Křesťanské hymny v NZ

- Současné trendy novozákonní teologie
- Bultmann, Dodd
- A.Schweitzer

3. HERMENEUTIKA

Rozdílová zkouška pro absolventy VOŠ-ETS

Informace a pokyny k rozdílové zkoušce pro absolventy VOŠ-ETS Požadavky ke zkoušce

Absolventi VOŠ-ETS, oboru *Teologie*, mohou podle rámcové dohody UK ETF a VOŠ-ETS (v disciplíně Starého zákona) požádat o uznání zkoušky z Úvodu do studia Starého zákona (kurz ET1001), kurzů hebrejštiny (ET9301), kurzorické četby (ET1010) a starozákonního prosemináře (ET1011).

Tzv. první soubornou zkoušku ze Starého zákona (viz studijní plán) mohou na základě svého předchozího studia na VOŠ-ETS složit **formou rozdílové zkoušky**, jež je zaměřena na:

- prověření exegetické práce s hebrejským textem SZ,
- otázky literárního úvodu
- a problematiku exegetické metodologie (hermeneutiky).

Examinátorem je doc. Petr Sláma, Ph.D.

Postup:

1. Studenti se examínátorovi přihlásí a požádají jej o stanovení termínu zkoušky (obvykle koordinovaně, všichni adepti daného ročníku).
2. Studenti examínátorovi před termínem zkoušky předloží své vlastní písemné práce z absolvovaných kurzů na VOŠ-ETS (exegetické papery, syllaby z cvičení a přednášek).
3. Do *Výkazu o studiu* (indexu) si studenti před zkouškou (resp. při zápisu) vepíší všechny výše uvedené kurzy a ještě kurz ET1002 *Literární úvod do SZ* a kurz ET1003 *Dobové pozadí SZ*.
4. Studenti se podrobí ústnímu přezkoušení.

Předmětem zkoušky je exegeze vybraného biblického oddílu (obvykle na základě exegetické písemné práce z VOŠ-ETS) a otázky z látky literárního úvodu do SZ a biblické hermeneutiky.

Rozsah zkoušené látky z literárního úvodu do SZ a biblické hermeneutiky je dán touto **doporučenou literaturou**:

- R. Rendtorff, *Hebrejská bible a dějiny*, Praha: Vyšehrad 1996
- M. Oeming, *Úvod do biblické hermeneutiky*, Praha: Vyšehrad 2001
- Výklad Bible v církvi, Praha: Zvon 1996